די „קעסטקינדער" פונ'ם רומענישען אנטיסעמיטיזם

פון י. יעווין

מען שליסט טויזענטער שולען און מען פארשווענדעט מיליאנען פאר אנטיסעמיטיזם — מיט וואָס פארגעהמט זיך א סטודענטישער קאָנגרעס אין רומעניען?

וואירא איז אוועקגעגאנגען, נאר זיין גייסט לעבט! אזוי איז די אלגעמיינע מיינונג נאך די ווילדע סטודענטישע עקסצעסען, וואָס זיינען לעצטענס פאר־נעקומען אין גאלאץ און בראילא. אלע האבען ערווארטעט, אז דער נייער אינערן מיניסטער מיכאלקע וועט איבערריסען מיט דער אנטיסעמיטישער טראדיציע פון דעם דר. וואירא און וועט צוימען די כו־ליגאנישע אפעטיטען פון די קוזיסטישע סטודענטען.

די רעגירונג געפינט זיך אבער איצט אין דער קלעם. דער בודזשעט מוז געשלאָ־סען ווערען אהן א דעפיציט, כדי מען זאָל ניט שטעלען אין שפיעל די דורכגעפיהר־טע סטאביליזאציע און דעם עצם־קיום פון דער איצטיגער רעגירונג. עס נעהמען פאר־קיראונגען פון אלע בודזשעטען. עס שטעהען פארמאכט צו ווערען הונדערטער שולען, שפיטאלען, פאָלקס־געריכטען און עס הערט זיך פון אלע זייטען פראָטעסט־געשריי פון טויזענטער בעאמטע, וואָס שטעהען בעפרייט צו ווערען אין רעזולי־טאט פון דעם דאָזיגען הויכען פינאנציעל פאָליטישען געדאנק.

כדי צו דערשטיקען דעם דאָזיגען גרויסען פאָלקס־קרעכץ איז נויטיג איהם צו דערטרינקען אין א מין בחלה, און דער בעסטער אויסוועג איז צו מאכען אידישע פאָנראָמען. דער קלאנג פון די אויסגעעזע־טע אידישע שויבען וועט פארטויבען דעם פראָטעסט, וואָס טראגט זיך פון אלע עקען לאנד, און דער פאָלקס־צאָרן, וואָס זאָ־מעלט זיך אין רעזולטאט פון דער אונ־געלומחערטער שטייער פאָליטיק, ווערט איבערגעפיהרט אויף דעם אייביגען שעיר לעזאזל — אויף דעם אידען.

צו דער דאָזיגער הנחה קומט מען, ווען מען טראכט זיך אריין טיעפער אין דעם וואָס עס איז לעצטענס פארגעקומען אין בראילא. אין סאמע ברען פון די אקאדע־מישע לומדים אדרענג זאָרגלאָז און האט אויף דער דאָזיגער קאָנפערענץ (א פנים אין נאָמען פון העכערע מלוכה אינטערע־סען).

איצט קומט דער פרק געלר.

אן אלרומענישער סטודענטישער קאנ־גרעס קאָסט אפ מיליאָנען לעי.

די סטודענטען ווערען בכלל באר־טראכט אין רומענין ווי העכסט־מינדער פון דער רומענישער רעגירונג, אין מען גיט זיי געלד סובסידיעס, צוזאמענוואוי־נונגען, אומזיסטיגען פאנסיאן און אפילו האנט־געלט.

איצט אז עס האט זיך זיי פארגלוסט זיך צו דורכלופטערען, האט מען זיי צו־גענרייט כיך המלך אלץ: אומזיסטיגע וואנאָנען פון צווייטען קלאס, אומזיסטיג האָטעלען און געזאָרגט, אז עס זאָל זיי וואוילגעהן אין זייער וויכטיגער מלוכה־שליחות.

סטייטש? וועלען פרעגען די לע־זער, — און וואו איז די שטרענגע עקאָ־נאָמיע, וואָס ווערט דורכגעפיהרט אין דעם געבענשטען לאנד? איצט, ווען עס שטעהען ארויסגעוואָרפען צו ווערען 7 טויי־זענט לעהרער פון די שולען און 5 טויזענט בעאמטע פון די קאנצעלאריעס, כאָטש מען אזעלכע אומפראָדוקטיווע פוצאות? אבער די העכערע מלוכה־אינטערעסען פאָ־דערען קרבנות, און ביידע — די פאטריי־אטישע יוגענט און די רעגירונג — אָפּ־פערען דאָס, וואָס זיי קענען; די יוגענט ווארפט אוועק די אוניווערזיטעטען און לאזען זיך אפריכטען גלות אין בראילא, און די רעגירונג שארט צונויף די לעצטע גראָשענס, כדי צו געבען די מעגליכקייט די ריטער פון דעם רומענישען שאוועניזם צו באוויזען זייער כוליגאנישע תקיפות.

דער קאָנגרעס האט זיך געעפענט אין בראילא דעם 2־טען דעצעמבער מיט גרויס פאראד אין דער אנוועזענהייט פון טויי־זענטער סטודענטען און פארשטעהער פון דער מאכט.

פון דעם ערשטען טאג אָן האָט מען אָנגעהויבען האלטען אידען - פרעסערישע רעדעס און גערעדט וועגען נומערוס קלא־זוס.

כדי צו פארוויקלען די טומאה אין קרושה האט מען ארויפגענומען אויפ'ן טיש די אָנגעוועהנאנטע פראגע וועגען דער ארבייטסלאָזיגקייט צווישען דער אינ־טעליגענץ און בארלה איבערגעגעהרט דעם שמועס אויף די אידישע אינטעלעקטועלע וועלכע פארכאפען אלע צווייגען פון נייס־טיגער ארבייט און בארראהען אזוי ארום דעם עצם־עקזיסטענץ פון דער רומענישער מלוכה־שאפט.

איהר האט געקענט הערען אויפ'ן קאָנגרעס וועגען וואוכערייי, וועגען שטייער פאָליטיק און קיין איין וואָרט איז ניט געווידמעט געווארען די אקאדעמישע פראגען.

מיער ווערענדיג פון דער שווערער ארבייט, האָבען די סטודענטען באשלאָ־סען א הולדיג צו טאָג.

600־700 האָבען זיך אויפגעזעצט אויף א רעגיערונגס שיף און אָפּגעפאָהרען קיין גאלאץ, וואָס ליגט אין א מרחק פון א שעה פון בראילא.

אין גאלאץ האָבען זיך די „קעסט־קינדער" צולאָזט איבער דער שטאדט מיט געשריי און סוויסטשטערייען און טע־ראָריזירט די באפעלקערונג. ביים ציונים־טישען הויז האָבען די אקאדעמיקער גע־מאכט א פיינדליכע דעמאָנסטראציע און אָנגעהויבען צו זעגען שויבען אין אידישע געשעפטען אין דעם האנדעלס צענטער.

אָנקומענדיג צוריק קיין בראילא, האָ־בען די „זינער" זיך גענומען צו בושעווען אין די אידישע קוואַרטאַלען.

דער פראָקוראר האָט צוגעצויגען דעם קוזיסטישען אקאדעמיקער צום געריכט, און דער ריכטער האָט איהם ערקלעהרט: „אייער האנדלונג איז פון נאציאָנאליסטי־שען שטאנדפונקט צו באגריסען, איהר מוזט אבער זיין העפליכער מיט פראָקו־ראָרען", און איהם פארמשפט בלויז צו טויזענט לעי שטראָף. פון דעם פאל איז צו לערנען, אז אויב דאָס זאָגען אזעלכע בע־אמטע ווי ריכטער, האָט מען שוין ניט צו פאָדערען קיין לאָיאלע באציהונג מצד פאָליציסטען און באהן אויפזעהער.

די אידען האָבען נאכגעפאָלגט מיט גרויס זאָרג די ענטוויקלונג פון די גע־שעהענישען, ווייל עס איז פאראן א גרונד צו מיינען, אז די עקסצעסען בילדען נאָר א סיגנאל צו א גאנצער סעריע אנטימעטי־שע אויסטרעטונגען.

די גאלאצער קהלה האָט געשיקט א פראָטעסט טעלעגראם צו דער רעגיערונג און ארויפגעלעגט אויף איהר די גאנצע פאראנטוואָרטליכקייט פאר די עקסצעסען. אין פארלאמענט האָט דער אידישער דע־פוטאט לאנדאו געמאכט אן אנפראגע וועג־נען די דאָזיגע עקסצעסען. דער סענאטאָר מאיר עבנער האָט אָנגעגריפען אין זיין ענטפער אין די וואָנאָנען אין געשלאָגען אידען און אין אנטיסעמיטישען אייפער באליידיגט די פראָפעסאָרען סטאיאנא־וויטש און סטורזא, וועלכע „תלמידים" האָבען חושד געווען אז זיי זיינען אי־דען.

ווי אמת'ע וואנדאלען, האָבען די סטודענטען דעוואסטירט די וואָנאָנען, גע־בראָכען שויבען און חוזק געמאכט איבער די רייזענדע. א חוץ דעם האָבען זיי פאר־שאפט פיעל גאָרען דעם אייענגאהן פערזאָנאל, און אָפּגעשטעלט אפטמאל דעם צוג. באַגעגענדיג פאלשע אלארמען און באַ־נוצענדיג די טאראָמאָזען, אזוי ארום האָבען די ווילדע כוליגאנעס געשטערט פשוט דעם געוועהנלעכען באהן־פארקעהר. אויף דער באלעבטער שטרעקע גאלאץ־בוקארעסט, און פיעל צוגען זענען אנגעקומען א דאנק דעם „סטודענטישען שטורם" מיט גרויס פארשפעטיגונג.

אינטערעסאנט איז צו באמערקען, אז די פאָליציי האָט די פארבערעכערישע אויפ־פיהרונג פון די אנטיסעמיטישע סטודענ־טען נאכגעפאָלגט מיט פולער גלייכגילטיג־קייט. אלס בעסטע אילוסטראציע קען דיע־נען דער פאל מיט'ן ריכטער טרענקא, וואָס איז פארגעקומען אין גאלאץ. ווען די חברה איז אָנגעקומען קיין גאלאץ, האָבען זיי זיך געלאָזט איבער דער שטאדט פארשפריי־טען אנטיסעמיטישע ליטעראטור. איינער פון די סטודענטען האָט זיך אריינגעריסען אין דעם קאבינעט פון דעם גענעראל פראָ־קוראר און האָט איהם אין א באליידיגענ־דער פארם אויפגעפאָדערט צו קויפען א קוזיסטישע צייטונג.

דער פראָקוראר האָט צוגעצויגען דעם קוזיסטישען אקאדעמיקער צום געריכט, און דער ריכטער האָט איהם ערקלעהרט: „אייער האנדלונג איז פון נאציאָנאליסטי־שען שטאנדפונקט צו באגריסען, איהר מוזט אבער זיין העפליכער מיט פראָקו־ראָרען", און איהם פארמשפט בלויז צו טויזענט לעי שטראָף. פון דעם פאל איז צו לערנען, אז אויב דאָס זאָגען אזעלכע בע־אמטע ווי ריכטער, האָט מען שוין ניט צו פאָדערען קיין לאָיאלע באציהונג מצד פאָליציסטען און באהן אויפזעהער.

די אידען האָבען נאכגעפאָלגט מיט גרויס זאָרג די ענטוויקלונג פון די גע־שעהענישען, ווייל עס איז פאראן א גרונד צו מיינען, אז די עקסצעסען בילדען נאָר א סיגנאל צו א גאנצער סעריע אנטימעטי־שע אויסטרעטונגען.

די גאלאצער קהלה האָט געשיקט א פראָטעסט טעלעגראם צו דער רעגיערונג און ארויפגעלעגט אויף איהר די גאנצע פארפאנטוואָרטליכקייט פאר די עקסצעסען. אין פארלאמענט האָט דער אידישער דע־פוטאט לאנדאו געמאכט אן אנפראגע וועג־נען די דאָזיגע עקסצעסען. דער סענאטאָר מאיר עבנער האָט אָנגעגריפען אין זיין ענטפער אין די וואָנאָנען אין געשלאָגען אידען און אין אנטיסעמיטישען אייפער באליידיגט די פראָפעסאָרען סטאיאנא־וויטש און סטורזא, וועלכע „תלמידים" האָבען חושד געווען אז זיי זיינען אי־דען.

דער בילדונגס מיניסטער קאסטאקעסקו האָט זיך זעהר געערערט, ווען עבנער האָט דער דערמאָהנונג דעם עפיזאָד מיט'ן פראָ־פעסאָר סטורדזא און אויסגעשריען:

„מישט זיך ניט אין א שטרייט צווי־שען אונז קריסטען!"

דערמיט האָט זיך דער בילדונגס מי־ניסטער סאלידאריזירט מיט'ן אנרוסט־רייען מיניסטער מאדזשארו, וועלכער האָט בשעת דעם ענטפער פון'ם דעפוטאט פישער אויף דער טראהן־רעדע פארגעוואר־פען די אידען, אז זיי קאָמפּראָמעטירען רו־מענין אין אויסלאנד, און ערקלעהרט, אז „די אנטיסעמיטישע אגיטאטארען האָבען דאָס רעכט צוצולייך מיט אנדערע פאָליטי־שע פראָפאגאנדיסטען, צו שפרייזען אי־בערן לאנד און מאכען פראָפאגאנדע".

די סטודענטישע אונרוהען האָבען גע־פונען א בריוועס אפקלאנג אין דער רו־מענישאפט פרעסע. דער געלעזענער פראָפע־סאר סטורדזא איז ארויס מיט אן אפענעם בריעף אין דער בוקארעסטער צייטונג „עפאָכא" און „פאָטערליך" געטאדעלט די סטודענטען פאר זייער אויפפיהרונג. אזוי ווי דער בריעף איז געווען אדרעסירט צו דעם רעקטאר פון דעם בוקארעסטער אוני־ווערזיטעט פראָפעסאָר יאָרגא, האָט דער לעצטער אָפּגעענטפערט דער פראָפעסאָר סטורדזא און איהם אָפּגעפאָר'ט דערמיט, וואָס ער האָט איהם פארגעלייגט צו אנ־קלאָגען די אנגריפער אין דעם אינערן מיניסטעריום. אויך דער סטודענטישער פאראיין האָט פארעפענטליכט א קאָמוני־קאָט, וואָס מאכט דעם גאנצען ענין צו גארנישט און באדויערט בלויז דאָס, וואָס די סטודענטען האָבען זיך פארהאלטען ניט העפליך צום פראָפעסאָר און א פרוי פון א אפיציער. וועגען אידען ווערט קיין ווארט ניט דערמאהנט.

די פראָגרעסיווע רומענישע פרעסע האָט אויפ'ן שארפסטען אופן פאראור־טייל די סטודענטישע עקסצעסען, און אין דער בראילער צייטונג „פולדישערול" (דער בליץ) לייענען מיר פאָלגענדע אויפ־ריכטיגע ווערטער:

„אין די לעצטע טעג האָט אונזער יוגענט, די האָפנונג פון אונזער לאנד, אָפּגעהאלטען א קאָנגרעס אין בראילא. איך האָב נאכגעפאָלגט די קאָנגרעס דעבאטען, איך בין נאכגעגאנגען נאָך די דעמאָנ־סטראציעס, איך האָב בעאכטעט, ווי די סטודענטען רייסען אראָפּ אידישע שילדען, די ווילדע געשריי — זשאָס זשידאָס, זשאָס כאכאמי (נידער מיט די אידען! נידער מיט די רבנים!) האָט מיר גע־לעזען אין די אויערען: עס קומען וואנדאלען, עס געהען כוליגאנען! אר־ווי גרויס איז די שאנע! דער מחבר פון דעם דאָזיגען ארטיקעל נ. וואהסילעסקו, ערקלעהרט, אז ער שרייבט די דאָזיגע שורות „כדי צו באפרידיגען זיין געוויסען, וועלכער באפעהלט איהם צו פראָטעסטי־רען".

עס איז פאראיבער אינגאנצען א וואָך און די סטודענטען האָבען וויידער באוויי־זען זייער כוליגאנישען פרצות. צורוקקעה־רענדיג פון דעם בראילער קאָנגרעס אלס „טרוים־פאבארען", האָבען זיי זיך נעגומען גרייטען צו דער טראדיציאנעלער פייערונג פון דעם 10־טען דעצעמבער, דעם יאר־טאג פון דער ענשטעהונג פון דער סטו־דענטישער באוועגונג אין רומענין.

אין בוקארעסט, טשערנאוויץ, און קלוזש האָט איהר דעם טאג געקענט זעהען גרופּען פון סטודענטען, וועלכע האָבען דע־מאָנסטרירט איבער די נאָסען זינגענדיג אנטיסעמיטישע ליעדער. שלאָגענדיג אר־דישע דורכגעהער און אויסזעצענדיג שויי־בען אין אידישע געשעפטען.

אינ'ם קאָמענטאר, וואָס דער רעקטאָ־ראט פון דעם בוקארעסטער אוניווערזיטעט האָט פארעפענטליכט אויפ'ן צווייטען טאג נאָך דער „פייערונג" ווערען די דעמאָנ־סטראציעס קוואליפיצירט, אלס „אומ־ארדענונגען און וואנדאלזיזם". די אוניווער־זיטעטס־מאכט פרובירט אבער אויך דאָס מאָל אפוואשען די סטודענטען און ווארפט ארויף די שולד אויף די אלגעמיינע מיט־טעלשולען און אויף די פאָליציסטען, וואָס האָבען ניט אידענטיפיצירט די כוליגאָ־נעס.

ציטירענדיג דעם דאָזיגען יעזויטי־שען דאָקומענט, באמערקט דער דאָמאָקראָ־טישער אדעוועראָל: „עס קומט אזוי ארום אויס, אז דער רעקטאראט געפינט זיך אין אן אפענעם קאָנפליקט מיט דער לייטונג פון די מיטעלשולען און מיט דער אדמיניסטראטיווער מאכט.

עס איז אפשר א פעהלער צוצושרייי־בען די אומארדנונגען בלויז די סטודענ־טען. עס קען זיין א רעדע נאָר וועגען א קליינער טייל פון זיי. מיר באוואונדערען אָבער די פעסטע איבערצייגונג פון רעק־טאראט, אז עס עקזיסטירען בכלל ניט קיין שולדיגע סטודענטען און אז אין די אומ־ארדנונגען האָבען זיך באטייליגט בלויז שילער פון די מיטעל־שולען. און ווען די השערה זאָל אפילו זיין א ריכטיגע. דארף דאָך דער רעקטאראט ניט פארגעסען, אז פון דער מיטעל־שול ביז דעם אוניווערזי־טעט איז בלויז א שפאן, און אויב די שי־לער מאכען עקסצעסען נאָך איידער זיי ווערען סטודענטען, וועלען זיי דאָך, זייענ־דיג אין אוניווערזיטעט, אודאי פארעזעצען די דאָזיגע ארבייט.

עס איז א פאקט, פארענדיגט אדעווע־רול, אז סטודענטען — פיעלע אדער וועג־ניער אין צאָהל — פארנעהמען זיך מיט אומארדנונגען און אז עס זענען פאראן אויך פראָפעסאָרען, וועלכע מאכען זיך ניט די קלענסטע מיה צו רופען די אקעדעמישע יוגענט צו אארדנונג.

וואָס אנבעלאנגט דער אדמיניסטראָ־ציע איז קלאָהר, אז איהר פליכט איז פעסטצושטעלען די שולדיגע. צ וואָלט עס אָבער געקאָנט וואָלט דער פאָליציי גע־לייסטעט די נויטיגע שטיצע און ניט פראָבעווישירט די סטודענטישע קוזיסטי־שע מינדערהייט".

די אויבענדערמאָהנטע צייטונג קאָנ־סטאטירט בלויז די פאקטישע לאגע, וועלכע מאכט יעדען קאמף מיט די אנטי־סעמיטישע סטודענטען פאר אונטעגליך. איין מאכט ווארפט די שולד אויף דער אנ־דערער, און דערווייל בלייבען די כוליגאָ־נעס אומבאשטראפט און באדראהען פראנק און פריי דעם לעבען און גוטס פון דער פריידליכער אידישער באפעלקערונג.

צו די זעלבע אויספיהרונגען קומט אויך דער באוואוסטער אידישער פובלי־ציסט און געוועזענער סענאטאר האריא קארפ, און ער דריקט אויס אין „קוריערול איזראעליט" זיין צאָרניגען פראטעסט:

„מיר וועלען ניט דערלאָזען, אז מיר זאָלען באהאנדעלט ווערען ווי ביינער פון צווייטער מדרגה. קנעכט און פאָרייר זע־נען מיר שוין געווען גענוג. מעהר דולדען אזא לאגע וויל מיר ניט".

„מיר פאָדערען מיט דער גאנצער קראפט פון אונזער רעוואָלטירענדער אומ־רעכט, אז מען זאָל רעספעקטירען אויך אונזערע מענשליכע ווירדע. א צובראָכענע שויב אָדער קאָפּ טוט אונז ניט אזוי וועה, ווי דאָס איידעקעווען זיך איבער אונז אין די אויגען פון דער פאָליציי".

דער רוף צו עלעמענטאר גערעכ־טיגקייט בלייבט אָבער א קול קורא במדבר. אין די „קעסטקינדער" פון דעם רומענישען אנטיסעמיטיזם פראָווען ווידער א ווילדען טאנץ אויף אידישע רוקענס און געפינען ניט קיין אפהאלט אין דער אידענטפר־סערישער רומענישער מדינה.

(איטא).

די ווירקונג פון איצטיגען קריזיס אויף די צאָהל הייראטס

פון א פאכמאן

אז דער יעצטיגער קריזיס האָט שלעכט געווירקט אויף דעם פארהייראָ־טען לעבען אין דער הייראט, די היינטיגע ראָליע אין דער הייראט, די היינטיגע מייזדלאך זענען גארניט פאראינטערע־סירט אין ליעבע, ווען זיי קומט אויס צו באשליסען זיך אויף הייראט. ווען א מיי־דעל באקענט זיך מיט א יונגענמאן און זי זעהט איין אדער זי דענקט, אז דער יונ־גערמאן איז אימשטאנד צו באזאָרגען זי מיט א שעהנער היים און שעהנע באַ־קוועמליכקייטען, וועט זי זיך ניט אָפּשטע־לען איינצושטימען מיט איהם צו הייראָ־טען, און ניט נעהמען אונטערזוכען זיין באראקטער, זיין טעמפּעראמענט, זיינע אנשויאונגען אום צו איבערצייגען זיך, אז זי וועט מיט איהם קענען פיהרען א גליקליך לעבען. אזוי אָבער, ווי נאָך דער חתונה געפינט מען אויס, אז עקאָנאָמי־שער וואהלזיין אליין מאכט ניט גליקליך שער וואהלזיין אליין מאכט ניט גליקליך די פרוי, אז האָבען באקוועמליכקייטען עקאָנאָמישע איז ווייט פון האָבען צופרי־דענהייט, ממילא הויבען זיך אָן קריגע־רייען און צאנקערייען, וועלכע ענדיגען זיך מיט איז ערייכט מיט א שייידונג.

די דאָזיגע באהויפטונג איז אָבער פון אנדערע פיעל באקעמפט געוואָרען. די מאָדערנע מיידעל, זאָגען זיי, איז נאָר־ניט אזוי נאריש אדער אזוי פראקטיש צו זוכען אין הייראט בלויז א תכלית. עס קען זיין, אז די מאָדערנע מיידעל איז ניט געגען פאָרזיכטיג אין אנשליסען זיך איהר אלץ אין דער הייראט, אבער צום אלעם פארשטעהן, ווען עס קומט צו דער פראגע פון הייראט, זוכט זי א מאַן, וועלכער זאָל איהר גע־פעלען, מאנכע געפינען דייער אידעאל אין אויסערליכען אויסזעהן פון א מאַן, מאנ־כע געפינען עס אין די מאָנעיערען, מאנכע אין די גייסטיגע מעלות און אזוי ווייטער. די פארגרעסערטע צאָהל נט'ן זענען א שעהנע פאָלגע פון אנדערע אומשטענדען אין פארהייראטען לעבען, ווען האָבען מיט דעם אויסוואהל פון פארעל ביים הייראָ־טען ניט צו טאָן. וואָס איז גוטע הייראט איז דער עקאָנאָמישער שטאנד פון מאַן ניט דער הויפט פאקטאר.

אלס באוויין צו דער לעצטער באַ־הויפטונג איז געבראכט געוואָרען דער פאקט, וואָס ניט וועניגע מיידלאך זענען צופרידען צו געהן ארבייטען נאָך דער חתונה און העלפען דעם מאַן זיך ארויפ־ארבייטען. ווען דער עקאָנאָמישער שטאנד פון מאַן וואָלט געווען דער הויפט מאטיוו אין הייראט, וואָלט דאָך אזא ערשיינונג ניט מעגליך געווען. א מיידעל נאָך דער חתונה וואָלט זיך איינגעארדענט א היים, און באלד אויפגעגעבען איהר פריהערדיגע באשעפטיגונג.

אט דיזע צוויי מיינונגען אין באַ־צוג צו הייראט זענען ניט וועניג מאָל ווי־דערהאָלט געוואָרען אין אָפּהאנדלונגען. יעדער אנהענגער פון זיי האָט מעהאט פאקטען צו באווייזען זיין שטעלונג און געגענפאקטען אָפּצולייקענען דעם אנדע־רען'ס באהויפטונג.

אויב אבער די געבראכטע באריכ־טען וועגען דער פארקלענערונג פון הייי־ראטען אין דעם יעצטיגען קריזיס זענען ריכטיג, און די צאָהל טאקע האָבען געפאלען אויף אן אנגעוועהנער שטופּע, דאן מוז מען זיכהען שלוסען, וואָס זענען גינסטיג פאר דער באהויפטונג, אז דער עקאָנאָמישער שטאנד פון יונגענמאן ביים הייראטען איז דער הויפט מאטיוו פון שליסען א שדוך אין דער מאָדערנער צייט.

פארשטעהט זיך, אז מאנכע וועלען זוכען צו באַעכטיגען דיזע ערשיינונג מיט דער באהויפטונג, אז דאָ איז שולדיג נאָר דער יונגערמאַן, וועלכער האָט מורא צו הייראטען אין א צייט פון עקאָנאָמי־שער דעפּרעסיע. עס גלייבט זיך אָבער קוים, אז בלויז דאָס זאָל זיין פאראנט־וואָרטליך פאר דער פארקלענערונג פון הייראטס. דער אונפארהייראטער יונגערמאַן מאָן איז ניט אזוי באלאָדען מיט לאס־טען ווי דער פארהייראטער, און אויף זיין גייסטיגען צושטאנד ווירקט ניט אזוי שלעכט א קריזיס, ווי אויף א פארהייראָ־טען. דער אמעריקאנער יונגערמאַן איז מעהר אָדער וועניגער זאָרגלאָז און האָט ניט קיין מורא צו נעהמען ווי מען רופט עס אין ענגליש א „טשאנס" פאר דער צוקונפט. זיינע באקאנטשאפטען זענען ער פאר, און אויב דער עקאָנאָמישער מאַ־צב זאָל טאקע ניט שפּילען קיין באַדיי־טענדע ראָליע ביים הייראטען, וואָלטען די צאָהל הייראטען אין א צייט פון קריי־זיס ניט געדאַרפט פארקלענערט ווערען, אלענפאלס ניט אין אזא מאָס, אז עס זאָל זיין אָנגעזעהן.

דאָ איז ניט קיין פראגע פון טאָרלען אדער לויבענדיגע שטעלונג פון דער מיי־דעל אין באצוג צו הייראט, נאָר פעסטצו־שטעלען א פאקט, און קלאָהר צו מאכען די פראגע, וואָס איז דער הויפט מאטיוו ביים הייראטען אין דער יעצטיגער צייט.

זיכער וועלען זיך געפינען אזעל־כע, וועלכע וועלען באדויערען, וואָס די הייראט איז פארוואנדעלט געוואָרען אין א פראָסטען חשבון אויף דאָלארס און סענטען. דאָקאנטיער וועלען באוויינען, וואָס די ליעבע איז פארביטען געוואָרען

(פארזעצונג אויף פיירזש 3)

איטאליע און פראנקרייך רייסען זיך איבער'ן יחוס פון א אידישען דיכטער

דער באריהמטער פראנצויזישער שריפטשטעלער געאָרד דע פארטאַ־ריש, וועלכער איז דאָ ניט לאנג געשטאָרבען אין פאריז, האָט געהאט א „אידישע" אנשיקעניש: ער איז געווען פשוט א איד. געשטאָמט פון אידען און ניט נעהאָט קיין נוי'איש בלוט אין זיינע אָדערען, און כאָטש זיין נאָמען האָט קוים דערמאָנט אן אונזערען האָט ער אליין האָט גאָר קיינמאָל ניט גערעדט וועגען זיין אי־דישקייט. כאָטש ער האָט געשאפען א נייעס פעראָאד אין דער קלאסישער ביכנע־קונסט פון דעם גרויסען לאנד — האָט ער דאָך נעהאט אויסצושטעהן פון דער דאָ־זיגער אידישער אנשיקעניש. איך מיין דאָ זיין אויפנאָבע אין דער פראנצויזישער אקאדעמיע פון די פערציג אונשטערבליכע, דער „סטער היסטאָרישער כבוד פאר א שרייבער אדער געלערטען. דע פארטאַ־ריש איז אפילו געווען א מיטגליד פון אייי־ניגע אקאדעמיעס פאר פשוט'ע שטערבלי־כע. אבער דאָס האָט איהם נאָך ניט אויפ־געהויבען צו דעם העכסטען שטאפעל פון רוהם. דורך דעם דאָזיגען פאל, וואָס ער איז ניט אהן גרויסע קאָמפּען אָנגענומען געוואָרען אין דער „אקאדעמיע פראנסעז" איז ער באקאנט געוואָרען. אלס איד איז אין אייניגע אידישע קרייזען. איבערהויפט בריוועס אידישע - פובליציסטישע און נאָך זיין טויט האָט מען ווידער א רעד געטאָן וועג־נען איהם.

נישט קוקענדיג דאָרויף, וואָס די בריוועס עפענטליכע מיינונג אין דעם גאנ־צען לאנד האָט אנערקענט אין פארטאַ־ריש דעם פיינסטען און איידעלסטען סטיליסט פון זיין צייט, האָבען דאָך די פאטריליש - קאָנסערוואטיווע פאקטאָרען אויפגעהויבען די פראָגע וועגען זיין אי־דישער אָפּשטאָמונג. היהכן? זענען די אקאדעמיע עקזיסטירט איז נאָך דאָרט קיינמאָל קיין איד נישט געווען, היינט נען דער פאל מיט'ן ריכטער טרענקא, וואָס איז פארגעקומען אין גאלאץ. ווען די חברה איז אָנגעקומען קיין גאלאץ, האָבען זיי זיך געלאָזט איבער דער שטאדט פארשפריי־טען אנטיסעמיטישע ליטעראטור. איינער פון די סטודענטען האָט זיך אריינגעריסען אין דעם קאבינעט פון דעם גענעראל פראָ־קוראר און האָט איהם אין א באליידיגענ־דער פארם אויפגעפאָדערט צו קויפען א קוזיסטישע צייטונג.

דער פראָקוראר האָט צוגעצויגען דעם קוזיסטישען אקאדעמיקער צום געריכט, און דער ריכטער האָט איהם ערקלעהרט: „אייער האנדלונג איז פון נאציאָנאליסטי־שען שטאנדפונקט צו באגריסען, איהר מוזט אבער זיין העפליכער מיט פראָקו־ראָרען", און איהם פארמשפט בלויז צו טויזענט לעי שטראָף. פון דעם פאל איז צו לערנען, אז אויב דאָס זאָגען אזעלכע בע־אמטע ווי ריכטער, האָט מען שוין ניט צו פאָדערען קיין לאָיאלע באציהונג מצד פאָליציסטען און באהן אויפזעהער.

די אידען האָבען נאכגעפאָלגט מיט גרויס זאָרג די ענטוויקלונג פון די גע־שעהענישען, ווייל עס איז פאראן א גרונד צו מיינען, אז די עקסצעסען בילדען נאָר א סיגנאל צו א גאנצער סעריע אנטימעטי־שע אויסטרעטונגען.

די גאלאצער קהלה האָט געשיקט א פראָטעסט טעלעגראם צו דער רעגיערונג און ארויפגעלעגט אויף איהר די גאנצע פארפאנטוואָרטליכקייט פאר די עקסצעסען. אין פארלאמענט האָט דער אידישער דע־פוטאט לאנדאו געמאכט אן אנפראגע וועג־נען די דאָזיגע עקסצעסען. דער סענאטאָר מאיר עבנער האָט אָנגעגריפען אין זיין ענטפער אין די וואָנאָנען אין געשלאָגען אידען און אין אנטיסעמיטישען אייפער באליידיגט די פראָפעסאָרען סטאיאנא־וויטש און סטורזא, וועלכע „תלמידים" האָבען חושד געווען אז זיי זיינען אי־דען.

ווי אמת'ע וואנדאלען, האָבען די סטודענטען דעוואסטירט די וואָנאָנען, גע־בראָכען שויבען און חוזק געמאכט איבער די רייזענדע. א חוץ דעם האָבען זיי פאר־שאפט פיעל גאָרען דעם אייענגאהן פערזאָנאל, און אָפּגעשטעלט אפטמאל דעם צוג. באַגעגענדיג פאלשע אלארמען און באַ־נוצענדיג די טאראָמאָזען, אזוי ארום האָבען די ווילדע כוליגאנעס געשטערט פשוט דעם געוועהנלעכען באהן־פארקעהר. אויף דער באלעבטער שטרעקע גאלאץ־בוקארעסט, און פיעל צוגען זענען אנגעקומען א דאנק דעם „סטודענטישען שטורם" מיט גרויס פארשפעטיגונג.

אינטערעסאנט איז צו באמערקען, אז די פאָליציי האָט די פארבערעכערישע אויפ־פיהרונג פון די אנטיסעמיטישע סטודענ־טען נאכגעפאָלגט מיט פולער גלייכגילטיג־קייט. אלס בעסטע אילוסטראציע קען דיע־נען דער פאל מיט'ן ריכטער טרענקא, וואָס איז פארגעקומען אין גאלאץ. ווען די חברה איז אָנגעקומען קיין גאלאץ, האָבען זיי זיך געלאָזט איבער דער שטאדט פארשפריי־טען אנטיסעמיטישע ליטעראטור. איינער פון די סטודענטען האָט זיך אריינגעריסען אין דעם קאבינעט פון דעם גענעראל פראָ־קוראר און האָט איהם אין א באליידיגענ־דער פארם אויפגעפאָדערט צו קויפען א קוזיסטישע צייטונג.

דער פראָקוראר האָט צוגעצויגען דעם קוזיסטישען אקאדעמיקער צום געריכט, און דער ריכטער האָט איהם ערקלעהרט: „אייער האנדלונג איז פון נאציאָנאליסטי־שען שטאנדפונקט צו באגריסען, איהר מוזט אבער זיין העפליכער מיט פראָקו־ראָרען", און איהם פארמשפט בלויז צו טויזענט לעי שטראָף. פון דעם פאל איז צו לערנען, אז אויב דאָס זאָגען אזעלכע בע־אמטע ווי ריכטער, האָט מען שוין ניט צו פאָדערען קיין לאָיאלע באציהונג מצד פאָליציסטען און באהן אויפזעהער.

די אידען האָבען נאכגעפאָלגט מיט גרויס זאָרג די ענטוויקלונג פון די גע־שעהענישען, ווייל עס איז פאראן א גרונד צו מיינען, אז די עקסצעסען בילדען נאָר א סיגנאל צו א גאנצער סעריע אנטימעטי־שע אויסטרעטונגען.

די גאלאצער קהלה האָט געשיקט א פראָטעסט טעלעגראם צו דער רעגיערונג און ארויפגעלעגט אויף איהר די גאנצע פארפאנטוואָרטליכקייט פאר די עקסצעסען. אין פארלאמענט האָט דער אידישער דע־פוטאט לאנדאו געמאכט אן אנפראגע וועג־נען די דאָזיגע עקסצעסען. דער סענאטאָר מאיר עבנער האָט אָנגעגריפען אין זיין ענטפער אין די וואָנאָנען אין געשלאָגען אידען און אין אנטיסעמיטישען אייפער באליידיגט די פראָפעסאָרען סטאיאנא־וויטש און סטורזא, וועלכע „תלמידים" האָבען חושד געווען אז זיי זיינען אי־דען.

דער בריעף אין דער בוקארעסטער צייטונג „עפאָכא" און „פאָטערליך" געטאדעלט די סטודענטען פאר זייער אויפפיהרונג. אזוי ווי דער בריעף איז געווען אדרעסירט צו דעם רעקטאר פון דעם בוקארעסטער אוני־ווערזיטעט פראָפעסאָר יאָרגא, האָט דער לעצטער אָפּגעענטפערט דער פראָפעסאָר סטורדזא און איהם אָפּגעפאָר'ט דערמיט, וואָס ער האָט איהם פארגעלייגט צו אנ־קלאָגען די אנגריפער אין דעם אינערן מיניסטעריום. אויך דער סטודענטישער פאראיין האָט פארעפענטליכט א קאָמוני־קאָט, וואָס מאכט דעם גאנצען ענין צו גארנישט און באדויערט בלויז דאָס, וואָס די סטודענטען האָבען זיך פארהאלטען ניט העפליך צום פראָפעסאָר און א פרוי פון א אפיציער. וועגען אידען ווערט קיין ווארט ניט דערמאהנט.

די פראָגרעסיווע רומענישע פרעסע האָט אויפ'ן שארפסטען אופן פאראור־טייל די סטודענטישע עקסצעסען, און אין דער בראילער צייטונג „פולדישערול" (דער בליץ) לייענען מיר פאָלגענדע אויפ־ריכטיגע ווערטער:

„אין די לעצטע טעג האָט אונזער יוגענט, די האָפנונג פון אונזער לאנד, אָפּגעהאלטען א קאָנגרעס אין בראילא. איך האָב נאכגעפאָלגט די קאָנגרעס דעבאטען, איך בין נאכגעגאנגען נאָך די דעמאָנ־סטראציעס, איך האָב בעאכטעט, ווי די ווילדע געשריי — זשאָס זשידאָס, זשאָס כאכאמי (נידער מיט די אידען! נידער מיט די רבנים!) האָט מיר גע־לעזען